

Лекция № 5

ГРАМАТИЧЕСКИ КАТЕГОРИИ НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИМЕНА В БЪЛГАРСКИ ЕЗИК // GRAMMAR CATEGORIES OF THE NOUNS IN BULGARIAN LANGUAGE

На българските съществителните имена са присъщи три граматически категории: род, число и определеност – членуване.	Bulgarian nouns have three grammatical categories: gender, number and definiteness - definite article.
--	--

РОД НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИМЕНА // GENDER OF THE NOUNS

Всяко едно съществително име в български език е от един от трите рода – мъжки род, женски род или среден род. Съществителното име в мъжки род се свързва с числителната формата ЕДИН. Съществителното име в женски род се свързва с числителната формата ЕДНА. Съществителното име в среден род се свързва с числителната формата ЕДНО.	Each noun in Bulgarian is of one of the three genders - masculine, feminine or neuter. The masculine noun is associated with the numerical form ЕДИН (ONE). The feminine noun is associated with the numeral form ЕДНА (ONE). The neuter noun is associated with the numeral form ЕДНО (ONE).
---	--

Въпрос:

Как можем да разберем от кой род е едно съществително име – от мъжки род, от женски род или от среден род??? //

Question:

How can we find out the gender of a noun - male, female or neuter???

Отговор:

Един от начините да разберем рода на едно съществително име е края на съществителното име. Друг начин е да изследваме връзката на съществителното име с другите думи в изреченията. Трети начин е да изследваме определителния член. На този етап на обучение ние ще се концентрираме върху края на съществителното име. //

Answer: One way to understand the gender of a noun is the end of the noun. Another way is to explore the relationship of the noun to other words in the sentences. A third way is to examine the definite article. At this stage of training we will focus on the end of the noun.

Съществителните имена от мъжки род в български език завършват на съгласен звук. Както знаете, българските съгласни звукове са: б, в, г, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш. Например: хляб, град, плаж, музей, картоф и т.н.	The masculine nouns in Bulgarian end in a consonant sound. As you know, the Bulgarian consonant sounds are: б, в, г, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш. For example: хляб (bread), (град) city, плаж (beach), (музей) museum, (картоф) potato etc.
Съществителните имена от женски род в български език завършват на гласен звук –а или –я. Например: тетрадка, химикалка, стая, кухня и т.н. Малка група съществителни имена от женски род правят изключение от правилото и завършват на съгласен звук. Например: нощ, пролет, есен и др.	Feminine nouns in Bulgarian end in a vowel -a or -ya. For example: тетрадка (notebook), химикалка (pen), стая (room), кухня (kitchen) etc. A small group of feminine nouns make an exception to the rule and end in a consonant sound. For example: нощ (night), пролет (spring), есен (autumn) etc.
Съществителните имена от среден род в български език завършват най-често на гласни звукове: -о, -е, и по-рядко (в чужди думи) - на гласни звукове –и, -у, -ю. Например: дърво, дете, растение, такси, бижу, меню и т.н.	The Nouns of the neuter gender in Bulgarian most often end in vowel sounds: -o, -e, and less often (in foreign words) - in vowel sounds -и, -у, -ю. For example: дърво (tree), дете (child), растение (plant), такси (taxi), бижу (jewelry), меню (menu) etc.

Съществително име – Род // Noun - Gender

мъжки род m. ♂	женски род f. ♀	среден род n. ♂
ЕДИН	ЕДНА	ЕДНО
молив ключ	химикалка стая вечер	бюро кафе списание такси бижу меню
съгласен звук	-а -я	-о -е -ие -и -у -ю
б, в, г, д, ж з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш,	съгласен звук	

ЧИСЛО НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИМЕНА // NUMBER OF NOUNS

Всяко съществително име може да бъде в единствено число или в множествено число. Формите за множествено число се образуват от формите за единствено число чрез окончания.	Each noun can be singular or plural. The Plural forms are formed from the singular forms by endings.
--	--

Формите за мъжки род множествено число се образуват чрез добавяне на окончанията – ОВЕ или –И към формите за единствено число. Например: магазини, ресторанти, университети и т.н.	The masculine plural forms are formed by adding the endings -OBE or -И to the singular forms. For example: магазини (shops), ресторанти (restaurants), университети (universities) etc.
--	---

Въпрос: Кога използваме окончание -ОВЕ и кога използваме окончание – И ??? **Question:** When do we use the ending -OBE and when do we use the ending -И???

Отговор: → // **Answer:**

Окончание –ОВЕ използваме за образуване на формите за множествено число на едносричните съществителни имена. Например: блокове, столове, влакове и др.	The ending -OBE is used to form the plural forms of one-syllable nouns. For example: blocks, chairs, trains, etc.
--	---

Окончание – И използваме за образуване на формите за множествено число на многосричните съществителни имена. Например: телевизори, телефони.	The ending –И we use to form the plural forms of multi-syllable nouns. For example: телевизори (TVs), телефони (telephones).
При образуване на формите за множествено число на многосричните съществителни имена настъпват фонетични промени пред окончание –И в три случая: 1. Когато съществителното име в единствено число завършва на съгласен звук К, във формата за множествено число К се променя в Ц пред окончание И. Например: речник – речници, вестник – вестници, часовник – часовници. 2. Когато в последната сричка на съществителното име в единствено число стои гласен звук Ъ, във формата за множествено число той изпада пред окончанието И. Напримет: компютър – компютри, театър – театри. 3. Когато в последната сричка на съществителното име в единствено число стои гласен звук Е, във формата за множествено число той изпада пред окончанието И. Напримет: прозорец – прозорци.	When forming the plural forms of multi-syllable nouns, phonetic changes occur before the ending –И in three cases: 1. When the noun in singular form ends in a consonant sound К, in the plural form К changes to Ц before the ending И. For example: речник – речници (dictionary – dictionaries), вестник – вестници (newspaper – newspapers), часовник – часовници (clock – clocks). 2. When in the last syllable of the noun in the singular form there is a vowel sound Ъ, in the plural form it falls before the ending -И. For example: компютър – компютри (computer – computers), театър – театри (theater – theaters). 3. When in the last syllable of the noun in the singular there is a vowel sound Е, in the plural form it falls before the ending И. For example: window - windows.

Фонетични промени в м.р. ♂ пред окончание -И

един

>>>

много

1. учебник

учебни

2. компютър

компют/ри

3. прозорец

прозор/ци

Формите за женски род множествено число се образуват чрез замяна на крайния гласен звук –А /-Я/ с окончание за множествено число –И. Например: жена – жени, майка – майки, нощ – нощи.

The feminine plural forms are formed by replacing the final vowel sound -A / -Я / with the ending for the plural -И. For example: жена – жени (woman – women), майка – майки (mother – mothers), нощ – нощи (night – nights).

Формите за среден род множествено число се образуват чрез замяна на крайния гласен звук с окончания за среден род –А, -ТА или -ИЯ, като се следва правилото:
-О (ед. ч.) → -А (мн. ч.); Например: палто – палта; бюро – бюра.
-Е, -И, -У, Ю → ТА (мн. ч.); Например: момче – момчета, такси – таксита, бижу – бижута, меню – менюта.
-ИЕ → -ИЯ (мн. ч.). Например: списание – списания.

The forms for the neuter gender plural are formed by replacing the final vowel sound with endings for the neuter gender -А, -ТА or -ИЯ, following the rule:
-О (singular) → -А (plural); For example: палто-палта (coat – coats); бюро-бюра (bureau – bureau).
-Е, -И, -У, Ю (singular) → -ТА (plural); For example: момче – момчета (boy – boys), такси – таксита (taxis – taxis), бижу-бижута (jewelry – jewelry), меню-менюта (menus – menus).
-ИЕ (singular) → -ИЯ (plural). For example: magazine - magazines.

Съществително име – Число // Noun - Number

	ед.число	мн.число	окончание
мъжки род ♂	телефон	телефони	-и
	стол	столове	-ове
	слой	слоеве	-еве
женски род ♀	книга	книги	-и
	стая	стаи	
	нощ	нощи	
среден род ☉	палто	палта	-а
	перде	пердета	-та
	упражнение	упражнения	-ия